

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MARTHA HELENE FENCERS LEVNET.

Martha Helene Fenger's

Levnet,

beskrevet af hendes yngste Søn.

**Trykt i Anledning af Hundredeaarsdagen efter hendes Fødsel
for hendes nærmeste Slægt, Afkom og Venner.**

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1875.

Martha Helene Fenger, Datter af Renteskriver Andreas Evald Meinert og Maren Kirstine Noe, er født Søndagen d. 13 August 1775 i Gaarden paa Hjørnet af Nybørs og den lille Gade, der dreier af ved den vestre Side og hvor Opgangen er til Børsen. Hendes Fader var af frisisk Herkomst, Søn af en Skipper i Dagebüll i det vestlige Slesvig, Meinert Meinerts, hvis Hustru var Helene Elisabeth Prætorius, en Søster til Conferentsraad Lorenz Prætorius, der var en høitstaaende Embedsmand i Kjøbenhavn. Morbroderen forlangte sig Søstersønnen tilsendt, da denne var i en Alder af 11 Aar, men den Maade, hvorpaa han sørgede for ham, stemmer just ikke med hvad vi nuomstunder vilde kalde en forsvarlig Fremgangsmaade. Der blev anviist Andreas et lille Kammer adskillige Trapper tilveirs, og hans væsentlige Forretning bestod i at være et Slags Portner eller Opvarter, saa at hans hele Stilling i Huset var underordnet i Ordets fuldeste Betydning. Begyndelsesgrundene til de første og nødvendigste Kundskaber havde han erhvervet sig ved Undervisningen i sin Hjemstavn, nu var han for en stor Deel anvist til Selvstudium, og ved en utrættelig Lærelyst, som han beholdt sit hele Liv igjennem, saavel som ved en tro Hu-kommelse naaede han virkelig at samle sig ret agtværdige

Kundskaber navnlig i Historie og i de levende Sprog. Hans Morbroder skaffede ham, da Alderen var til det, Ansættelse i Rentekammeret og hjalp ham stadigthen til Avancement, og der vedblev imellem dem at bestaa et velvilligt skjøndt ingenlunde inderligt eller hjerteligt Forhold. Dertil følte gamle Prætorius og hans Hustru sig formeget, dertil bidrog endnu en anden Omstændighed, den nemlig at de Gamle tilhørte den hernhutiske Retning; men den Retning stod ikke Søstersønnen an, ikke fordi han havde Uvillie mod den christelige Troes Grundsandheder eller imod de Mennesker, hvem Christendommen var en Alvorssag, nei tvertimod, den var ham selv en alvorlig Sag; men Hernhuternes Maade at tage Livet paa, tiltalede ham ikke, skjøndt han godt kunde agte dem og samstemme med dem, hos hvem der fandtes en oprigtig Fromhed. En uheldig Caution nødte Meinert til at føre et tilbagetrukkent og sparsommeligt Liv. Der blev leiet Værelse hos Brygger Noe i Torvegaden paa Christianshavn, og Økonomien stærkt observeret. I Begyndelsen var det saa, at Noe agtede og berømmede den nye Logerende, medens deres eneste Datter, en smuk ung Pige, spottede noget over «Secretairens» sære Levevis; men det fik snart en anden Vending, da Secretairen begyndte at vende sine Øine til Pigen, thi da begyndte ogsaa hun at synes bedre og bedre om ham, medens Forældrene ingenlunde vare for en Forbindelse som denne, særdeles Moderen; de havde nemlig sluttet sig til Brødremenighedens Forsamling i Stormgaden, de vilde gjerne, at deres Svingersøn skulde være af dem, der søgte sammesteds hen, og desuden var nok et Giftermaalsprojekt

allerede bragt paa Tapetet af den daværende Agent Hr. Krøyer, eller som han gjerne kaldtes «Papa Krøyer», der synes at have været en meget myndig Mand¹⁾. Det strandede imidlertid ganske paa Jomfru Noes Modstand. Livet og Tonen fra Stormgaden var hende paa det bestemteste imod, de der besøgte hendes Forældre forekom hende for største Delen som Særlinge, og hun kom til at betragte en Forbindelse med Meinert som en ønskelig Sag. Hendes Villie trængte virkelig igjennem, og Brylluppet blev holdt med al Høitid og Anstand i Aaret 1774.

Disse vare vor Moders og hendes mange Sødskenes Forældre. Høist forskjellige vare de vistnok, denne Mand og denne Hustru, i mange Maader, men den Ene syntes ligesom bestemt til at erstatte hvad der maatte savnes hos den Anden. Der fandtes hos ham en Agtelse for Kundskaber, som bragte ham til at søge dem for sine Børn, ligesom han havde søgt og bestandig søgte dem for sig selv. Hos hende derimod var der en usædvanlig Virksomhedsdrift, men den Virksomhed, hun ret egentlig agtede hos et Fruentimmer, var alene den huslige, hvortil hun og stræbte med utrættelig Iver og streng Alvor at vejlede sine Døttre.

Da de to ældste Døttre, Martha Helene og Maria Cathrine vare i en Alder af 6 og 5 Aar, bleve de af deres Fader anbragte hos en Madame Hofmann, der boede paa Høibroplads og holdt en lille Skole for visse udvalgte Familiers Pigebørn, som der fra den tidlige

¹⁾ For at virke paa Datteren vilde han indbilde hende, at en Sygdom, hendes Moder faldt i (en Slags Blodgang), var en Følge af den unge Piges Gjenstridighed i Giftermaalssagen.

Barndom, foruden at anføres til Haandarbeider, skulde blive fortrolige med Tydsk og Fransk, hvilke Sprog Madame Hofmann talte med en betydelig Færdighed, og hvori hun underholdt sig med sine Elever. Den norske Tjener Brynning var begge Pigebørnenes daglige Ledsager til og fra Skolen. Der var hos Madame Hofmann noget Strengt og Skjændende, som ikke indvirkede heldigt paa de hende betroede Børn, selv om de i andre Henseender havde godt af hendes Veiledning, og dertil kom endnu, at Kammerraad Meinerts Børn maatte som de, der stode tilbage for de andre i pyntelig Paaklædning og belevent Væsen, ogsaa finde sig i at blive satte noget tilside, saameget mere som de Foræringer, de efter Skik og Brug stundum bragte deres Lærerinde, ikke altid svarede til dennes Ønsker. Det varede dog imidlertid en 5 Aars Tid med denne Skolegang, eftersom det med alt dette dog maatte erkjendes, at de Smaa gjorde ganske god Fremgang. Men nu fik Moderens Stemme Overvægt. Hun vilde have Nytte af sin 10aarige Datter i Huset og opdrage hende under sine Øine til hvad hun maatte ansee for bedst og tjenligst med Hensyn til hendes Fremtid.

Derfor blev begge Pigebørnene tagne ud af Skolen paa Høibroplads: Marie Cathrine blev efter Bedsteforældrenes Ønske dem anbeføet, dog saaledes at hun daglig skulde komme i sine Forældres Hus for at deeltage i Undervisningen med sine Sødskende; Marthelene derimod blev hjemme og skulde hjælpe sin Moder i Husholdningen saavel som med de smaa Sødskende, der bestandig blev flere og flere. Faderens Ønske om at Under-

visningen ikke derved maatte lide, opfyldtes paa følgende Maade. Der blev antaget en theologisk Kandidat, som i tvende daglige Morgentimer underviste Børnene i Religion, Dansk, Regning, Historie og Geografi. Undervisningen i Fransk skulde derimod fortsættes af en Jfr. Nannestad, en Datter af den lærde Professor Nannestad ved Gymnasiet i Odense; hun havde lagt sig noget efter Fransk og skulde nu efter sin Faders Død ud at tjene sit Brød blandt Fremmede, Men Fransk og boglig Syssel i det Hele var ikke Sara Nannestads rette Fag, derimod fandt vor Grandmama i hende en ypperlig Medhjælperinde med Hensyn til de smaa Børns Pleie, hvorfor hun og tilegnede sig hende som saadan og lod Fransken skjøtte sig selv. Nu blev det Faderens Opgave selv at erstatte det Manglende; men det fik dog ingen ret Art, ligesom det heller ikke lykkedes ham at skaffe sine Døtre dygtige Lærere i Musik, Tegning og Dands: de der antoges, vare Narre tilhobe, af hvem der kun lærtes Lidet. Men i Jfr. Nannestad forefandt vor Moder og hendes Sødskende et herligt, deltagende og muntert Menneske, som ved sin Livlighed og sine gode Indfald gjorde Livet i Hjemstavnen langt mere tiltrækkende for dem, end man skulde ventet efter den afmaalte Punktighed hvormed Alt bevægede sig.

Naar jeg nu skulde nævne de Personer, som fornemmelig have havt Indflydelse paa vor Moders Udvikling i hendes Barndom, da har jeg alt nævnet Tre, nemlig begge hendes Forældre og Jfr. Nannestad. Jeg vil dog gjerne dvæle endnu nogle Øieblikke ved hendes Fader. Ligesom Moderen anførte hende til Orden, Virk-

somhed og Sparsommelighed, og ligesom Jfr. Nannestad ved sin Omgang nærde den Lunefuldhed hos hende, i dette Ords gode Betydning, som saa tidt har været hendes Omgivende til Glæde og Opmuntring, saaledes fandt hun i sin Fader den trofaste Ven, der veiledede hende ved sit rolige og retsindige Omdømme, og som altid var rede til paa enhver Maade at antage sig sine Børn. Imellemstunder tog han dem med sig ud at spadserere, og da blev der altid givet frit Forlov til at spørge om hvad de kunde have Lyst til at vide, en Tilladelse der ogsaa blev rundelig benyttet, saameget mere som det netop hørte til Moderens Bestræbelser at holde alt hvad hun kaldte utidig Spørgen indenfor de rette Grændser. Alligevel kunde han ved Leilighed ogsaa være ret alvorlig, ja streng. Saaledes fortalte Moder, at hun engang, da hun blev fulgt til Skole, stod stille paa Børsen for at betragte nogle Billeder. Men med eet, som hun saaledes stod i sine egne Tanker og havde al sin Opmærksomhed henvendt paa Billederne, følte hun sig greben af en kraftig Haand. Det var hendes Fader, som var gaaet samme Vei paa sin Vandring til «Kammeret». Hans Øie hvilede vredt paa hende, og han sagde til hende med en Strenghed i Stemmen, hun ikke var vant til at høre: «Vil du lade være at være affekteert, eller du skal faa med mig at gjøre.» Barnet kjendte endnu ikke Ordet «affekteert» og var sig heller ikke senere bevidst, hvorledes hendes Adfærd og Fagter i det Øieblik havde været; men det at være affekteert stod fra den Dag af for hende som noget Skrækkeligt, som Noget, hun vel maatte passe paa at vogte sig for. Ved en anden Lei-

lighed gik det hende endnu værre. Det var engang i en fremmed Have hun forgreb sig paa et Æble, der hang saa lavt, at hun kunde række til det. Strax efter kom hendes Fader til. Tog du ikke et Æble Marthelene? spurgte han. Nei, Papa, svarede Barnet, som ikke tog sig iagt for at Faderen havde seet det Hele. Derpaa fulgte et dygtigt Ørefigen og i Forbindelse dermed en drøi Straffeprædiken, der i den nærmest efterfølgende Tid blev flere Gange gjenoptaget, om hvordan Løgn og Tyveri gik Haand i Haand; var to Laster, som stode i den nøieste indbyrdes Sammenhæng.

Hvordan Tonen og Tugten var i Huset, derpaa kan efterfølgende lille Historie afgive et ikke umærkeligt Exempel. Den første Lærer, som blev antaget, var en theologisk Kandidat ved Navn Kjeldahl. Det var en Dag, at Marthelene slet ikke kunde faa sit Stykke rigtigt. Omsider tabte Læreren Taalmodigheden og gav den uheldige Regnemesterinde et dygtigt Slag under Øret. Det dundrede og sang for Barnets Øren, og saaledes blev det ved, efter at Læreren var gaaet. Længere op ad Dagen talte hendes Forældre til hende, men fik intet Svar. Hun var bleven tunghør og fornåm ikke hvad de sagde. Der blev jo naturligviis tænkt over hvad Grunden kunde være til denne Døvhed, men Barnet, som godt vidste Aarsagen, taug med den, fordi det var bleven hende strengelig indprentet ikke at sladre og allermindst paa sin Lærer, men vel ogsaa fordi hun ved at fortælle om Ørefigenet havde til sin egen Skam maattet vedgaa Anledningen til at det blev givet. Tunghørigheden gik snart over igjen, og saaledes slap denne Begivenhed for at høre blandt de bittere Erindringer; men den viser dog

en Forskjel mellem dengang og nu, den viser os en frygtsom Lydigheds Aand, som, naar den udelt havde havt Herredømmet, kunde have forkuet eller forhærdet de Børn, blandt hvilke den havde hjemme.

De Fornøielser, der tilbøde sig for Børnene i det Meinertske Hus, vilde sikkert af Nutiden blive erklærede for at være altfor faa og fattige. Børnene bleve af den livlige og retsindige, men noget strenge Moder holdte til stadigt Arbeide, saalænge det var Dag og Arbeidstid; kunde der saa om Aftenen falde et Par Historier eller lidt Løier af paa Ammestuen med Jfr. Nannestad, naar de Smaa vare bragte tilsengs, da var dette ogsaa den eneste Morskab til daglig Brug. Som en ganske særdeles Fornøielse, der selv i de seneste Dage blev erindret og fortalt saa ofte Nogen vilde høre, maa vi nævne den Dag om Aaret, da Moder og Bedstemoder i Forening med de ældste Pigebørn tog ud til Amagerfolkene ved Dragør for at see til deres Lærred, som var de Folk betroet til Blegning. Hvordan Amagerkonen tog imod dem, fik dem skikket til Sæde, lod lave Kaffe til dem, forestillede sine smaa Døttre, blev opfattet og bevaret i tro Erindring, selv de mindste dertil hørende Træk bleve huskede, og saavel Ord som Tonefald gjengivet med en vistnok slaende Lighed.

Dog naar jeg skal nævne hvad der udvendigfra bragte mere Liv, Afvexling og Indhold i vor Moders og hendes ældste Sødskendes Barndomsliv i Forældrenes Hus, da var det fornemmelig Besøgene i Bryggergaarden hos de gamle Bedsteforældre. Disse to Gamle vare høist forskjellige Charakterer, der vel havde den Overensstemmelse,

at de vare begge den hernhuliske Retning hengivne, og vel ogsaa deri, at de begge stræbte at forøge deres timelige Eiendom; han dog snarest ved en utrættelig Virksomhed, hun mere ved streng Sparsommelighed. Men forøvrigt var han en livlig og gesvindt lille Mand, fuld af muntre Indfald og snilde Vendinger, hun derimod mere sat og sindig, og noget klynkende var hun i sin Tale, naar det ikke gik efter Ønske. Man skulde tro, at den muntre Bedstefader maatte vinde Børnebørnernes Hjerte fremfor den stille Bedstemoder. Og dog var dette ikke saa. Børnene holdt meget af deres Bedstefader, men dog endnu mere af Grandmama, som de altid kaldte hende, og hun fortjente denne Kjærlighed. De kunde tale til hende med større Frimodighed end til deres egen Moder; aldrig gik de hende i Veien, aldrig besværede de hende med deres Spørgsmaal, og naar de kun bar sig ordentlig og sømmelig ad, vilde hun gjerne fornøie dem paa hvad Maade hun kunde. Den første Plads i hendes Hjerte havde — jeg troer godt jeg tør sige det — vor Frelser. De, der sluttede sig med hende om dette fælleds Middelpunkt, vare hende kjære som Brødre og Søstre, og saaledes havde hun ikke Faa, ligefra Commandeurinde Wleugel paa Dokken indtil den fattige Portnerske ved Brødrehuset i Stormgaden. Men hun følte ogsaa Trang til at vise Kjærlighed mod dem, hun var knyttet til ved Blodets Baand. Sine Forældre havde hun elsket og æret, men de vare forlænge siden bortkaldte fra hende. Ogsaa til flere af sine Sødskende havde hun sluttet sig; de vare nu enten døde eller tidlig blevne skilte fra hende. Med hendes Mand stemte hun

som ovenfor bemærket, ikke ganske overeens; han lod hende formeget være den Underordnede og spøjte vel hyppigt over hendes Egenheder. Moder og Datter vare og høist forskellige af Charakter; hvad Under da, at den Gamle kastede sin fulde Kjærlighed paa Børnebørnene; deres fremtidige, og end mere deres evige Vel laa hende nær paa Hjerte; derfor taledes hun tidlig til dem om vor Herre, holdt ogsaa Aftenbøn med dem, og naar der om Julen eller ved andre Leiligheder var Guds-tjeneste i Stormgaden, som var beregnet paa eller kunde være fattelig for Børn, forsømte hun sjelden Leiligheden til at tage dem med, hvem hun betragtede som sig særligt anviste.

Jeg erindrer godt en Fortælling om hvordan Bedstemoderen engang var alvorlig syg og troede sit Endeligt nær. Den lille Marthelene stod ved hendes Seng, og der var ellers ingen i Stuen. Da tog den Gamle Barnet for sig, ledede hendes Tanke paa det, hun betragtede som Nærforestaaende, og formanede hende med det samme paa det alvorligste og kjærligste til altid at blive paa Herrens Veie. Barnet brast, som tænkeligt er, i heftig Graad, og den vilde ikke standse. Da kom idetsamme Husjomfruen, Jfr. Leth, ind til dem, og da hun saae den lille Piges store Bedrøvelse, gjorde det hende ondt for Barnet. Hun tog hende venligt ved Haanden, og med den vist ikke urigtige Tanke, at der blev budt den Lille formeget, drog hun Barnet ud med af Stuen, taledes det trøstende til, skar Smørrebrød og skjenkede Øl til det, og fik saaledes den lille Piges Sorg beroliget.

Samme Jfr. Leth var en Datter af Professor Leth,

Sognepræst til Trinitatis Kirke, hidkaldt til dette Embede af Christian VI. Hans strenge Pietisme var ikke gaaet i Arv til hans Døttre, heller ikke til den, der var i Huset hos de gamle Noe's; det vilde være uret at kalde hende et fromt eller religiøst Menneske, dertil var hendes Sind altfor pirreligt; hendes Attraa gik ud paa at blive gift; dette var maaskee slaaet hende feil flere Gange, men omsider slog det dog til, idet Præsten Lange ved «Børnehuset», forresten en sær Carricatur af den pietistiske Retning, friede til hende og tog hende med sig til Christiansø, hvorhen han blev befordret.

Forinden vi forlade Bedsteforældrenes Hus for derefter at følge Barndomslivets videre Fortsættelse i Forældrenes Hjem, maa vi ikke glemme at omtale endnu en Person som hørte til de nærmeste Slægtninge uden dog derfor at indtage nogen synderlig udmærket Plads, og som vel efter sin hele Fremtræden snarere maatte kaldes pudserlig end mærkelig. Det var gamle Grandmamas Søster, «Tante Holm», som hun gjerne kaldtes. Hun var i sin Tid bleven forlovet med en theologisk Kandidat Holm; men havde faaet den Grille ikke at ville være Landsbypræstekone, og der var ikke andet for Kjæresten at gjøre end læmpe sig derefter og vælge sig en anden Levevei. Saa købte eller leiede han Postgaarden, hvor der ligesom endnu i Provindskjøbstæderne holdtes Gjæstgiveri, og der blev da holdt Selskaber, Baller, Maskerader o. dsl. Men det gik ikke godt med Sagerne, jeg troer fordi Tante Holm slog sig en Smule til Flasken, saa da Holm døde, var der trange Kaar. Een eneste Datter havde de, en smuk Pige, til hvem der ogsaa snart

meldte sig en Frier og det en rig Frier, nemlig den unge Hostrup, Brodersøn af den gamle Brygger Hostrup, der havde været gift med gamle Grandmamas Søster Trine Bjerregaard, og nu hensad som Enkemand. Den gamle Hostrup var en Pengesamler af første Skuffe; hans stadige Spørgsmaal, naar han hørte tale om en Forlovelse, var dette: «har de Noget?» og naar der svarede: «nei, der er ikke Velstand paa nogen af Siderne»; raabte han: «det er Skidt!!» og dermed var saa den Forbindelse domfældt. Hørte han derimod, at man havde noget tilbedste baade paa den ene og den anden Side, dømte han: «det er godt, det kan blive til Noget!» Brodersønnen var egentlig Guldsmedesvend og var som saadan bleven bekjendt og traadt i nær Forbindelse med en simpel borgerlig Pige. Den gamle Hostrup, der havde udkaaret Brodersønnen til sin Arving, vilde imidlertid paa ingen Maade vide af den Forbindelse at sige, indvilgede derimod i, at dens Frugt, det lille Pigebarn, som var kommet til Verden og som sidenhen gjerne benævnedes med Navnet «Lillemoer», fik en ordentlig Opdragelse. Imidlertid naar den unge Hostrup stundum gik hen for i saa Henseende at varetage det Fornødne, var de Ord «hils Horeungen!» gjerne den Gamles Afskedshilsen. Det var denne Frier, som meldte sig til den unge Jfr. Holm, men hun vilde i Førstningen slet ikke vide af ham at sige, omsider lod hun sig overtale, giftede sig med ham og blev ved ham Moder til 3 Børn, hvoraf Jens var den Ældste, som senere efter sin Stiffader, Bogtrykkeren Schultz, antog dennes Familienavn, og den Yngste var Anne Marie Cathrine, der blev

gift med Grosserer Jens Lund ved Frederiksholms Kanal. — I det Schultziske Hus gik det mere fint og stadseligt til end Tilfældet havde været i den første Mands Dage, og Tante Holm var derfor fuld af Fortællinger om hvor herligt det var der altsammen. Forresten var hun udsat for adskillige smaa Tilrettevisninger af Søsteren paa Christianshavn, ihvorvel hun nok dog — som det hed paa Grund af en Drøm, hun engang havde — havde aflagt sin værste, den ovennævnte Feil. Men paa sin Side morede hun sig ogsaa baade over denne og hin Særegenhed i Søster Noes Hus, og benyttede gjerne Leiligheden, naar gamle Grandmama var lidt fraværende, til at faae sin Nysgjerrighed stillet, idet hun fik listet et og andet ud enten af Børnene eller Tjenestepigerne.

Efter denne Udflugt til Bedsteforældrene og deres daglige Liv, vende vi atter tilbage til Forældrenes Hus. Her gik Alt sin regelmæssige Gang med Virksomhed, Orden og Sparsommelighed. Børneflokket forøgedes, og sluttedes først 1796 med Frederik Martinus, som var den 12te, dog kaldtes flere af Børnene atter bort i deres tidlige Barndom. Foruden sin Gage som Renteskriver søgte Grandpapa ved Handelsforetagender at sikkre sig større Indtægter, disse synes i et vist Tidsrum at have været uheldige, hvorfor ogsaa Fremtiden, som det af hans efterladte Papirer kan skjønnes, begyndte at vise sig for ham i et noget mørkt Lys. For at sikkre sig noget mere til det daglige Udkomme, bestemte de sig til at tage to vestindiske Drengene i Huset, der skulde have deres Undervisning i Efterslægtsselskabets Realskole; deres Navne var Andreas Mogens og Peter Rehmke.

Det var just ikke nogen heldig Tilvæxt, idet begge Drengene vare uvorne Krabater, som ikke gjorde syndelig Fremgang i Skolen, men satte desflere Spilopper i Gang, som det i Drengesaarene var vor største Lyst at faa Moder til at beskrive os, og som hun heller ikke var uvillig til at fortælle, allerhelst naar vi i Sygdoms Tilfælde skulde mores lidt for at holde os stille i Sengen.

Senere gik det bedre med de vestindiske Handelsforretninger, og nogle Penge, som derved vandtes, besluttede vor Grandpapa at anlægge i en lille Ländeien- dom tæt ved Kjøbenhavn, men Grandmama syntes ikke om denne Plan og stod stærkt paa sin Mening. Da der imidlertid tilbød sig en saadan, jeg troer det var i den saakaldte «Bryggervang», ikke langt fra Damhussøen, besluttede han sig til at købe den uden sin Hustrues Vidende. Dette blev imidlertid snart røbet ved et Brev der engang faldt ud af hans Klæder. Jfr. Nannestad blev skikket ud for paa rette Sted at erfare, om det ikke var saa; jo ganske rigtig! og nu paafulgte en Meningsstrid mellem de to Ægtefolk, som kunde blevet alvorlig nok, men som dog bilagdes i al Mindelighed, og da det snart viste sig, at de Folk, Manden havde sat til at bestyre sin Eiendom, ikke vare tro og paalidelige, overtog Grandmama det Hele og styrede det vistnok paa det Bedste. Om Søndagen blev det Skik at man i Sommerens Tid tog ud paa Gaarden for at nyde lidt af den friske Landluft. En sørgelig Begivenhed gjorde imidlertid Ende paa denne Søndagsforføielse. En smuk Søndageftermiddag vare Brødrene Christen og Johannes Meinert i Forening med en Legekammerat gaaede ud paa deres egen Haand

at bade sig i Damhussøen. Ingen af dem kunde svømme, og de omkom alle Tre. Grandmama viste ved den Leilighed en overordentlig Sjælsstyrke; Grandpapa blev derimod dybt nedbøiet og vred sine Hænder. «Den forbandede Gaard!» udbrod han, kunde fra det Øieblik af ikke vel taale at see den mere, og skilte sig ved den.

Dette skete i Aaret 1798, men derved er vi kommet nogle Skridt for langt fremad i Tiden, og vi vende tilbage til Aaret 1795. Da vare de 3 ældste Døttre — Marthelene, Trine og Christine — voxne og vakkre Piger, hvorimod den 4de Søster Dorthe, eller egentlig Dorthea Margrethe, havde havt en svagelig og smertefuld Barndom, idet Kjertelsygen havde sat sig som ondartede indvendige Bylder ved hendes Hofte, og gjorde hende trods al anvendt Lægehjælp halt for al hendes Levetid.

Til Kapellaniet ved Frelserens Kirke paa Christianshavn var nylig bleven kaldet den residerende Kapellan i Ringsted og Benløse, Rasmus Fenger. Han var barnefødt paa Christianshavn og Søn af den 20 Aar i Forveien afdøde Grosserer Peter Fenger, hvis Enke, Else fød Brock, beboede og eiede Gaarden Nr. 55 i Strandgaden, hvor hun havde opdraget en talrig Børneflokk og ernæret sig og dem ved det i Husets Baggaard anlagte Sæbesyderi. Den unge Kapellan havde tilbragt det første Aar af sin Embedstid som Ungkarl i sin Moders Hus, hvor et rummeligt Værelse til Gaden var blevet ham overladt. Imidlertid havde han ved et Besøg hos sin Sognepræst, Fabricius, faaet Leilighed til at see og gjøre Bekjendtskab med den Pige, der snart skulde blive hans Hustru, Kammerraad Meinerts ældste Datter. Bekjendtskabet var

kuns meget ufuldstændigt, men hun stod ham vel an. Alt hvad han hørte baade om hende og Familien var fordelagtigt, og dermed bestemte han sig til at anholde om hendes Haand. Dette skete dog ikke umiddelbart hos Pigen selv, men hos Forældrene, der igjen meddelte deres Datter det skete Tilbud, og da denne havde faaet et godt Indtryk af den Mand, som saaledes nærmede sig hende, var Sagen snart afgjort. D. 29de September 1795 var vore Forældres Forlovelsesdag, fra den Dag af begyndte et Liv fuldt af Glæde og Lykke for dem begge, men jeg, som kun kjendte min Fader saa kort, har ingen af hans Meddelelser at holde mig til, jeg maa nøies med hvad Moder har fortalt, og hun fortalte villig og gjerne om alle sit Livs Begivenheder; men om Glæden hun følte over sin Hjertens Ven, og den ømme Hengivenhed, som knyttede hende til ham, derom udloed hun sig ikke for os; det var noget vi skulde slutte os til, det indlod hun sig ikke paa at beskrive.

Hun indførtes **strax** som forlovet Pige i sin tilkommende Svigermoders Hus, og fandt der den venligste Modtagelse. Farmoder var en Kone, som havde prøvet endel i Modgangens Skole, men som alligevel havde bevaret en kraftig Sjæl og en stærk Villie, hun havde en retsindig Tænkemaade og et ædelt Hjerte. Hun var vist ganske særdeles tilfreds med det Valg, hendes Søn havde truffet, og vedblev at vise den nye tilkomne Svigerdatter saa megen Velvillie og Hengivenhed, at denne, selv i de senere Dage, regnede sit Komme i Svigermoderens Hus gennem en lang Aarrække for at høre blandt de glædeligste Erindringer i hendes Liv.

Den der meget bidrog til at gjøre hende Opholdet der behageligt, var Datteren Magdalene, gift med Kapitain Mourits With. Denne Mand var ofte fraværende paa de lange Søreiser, men vidste sin Kone og sit Barn, den lille Peter, i god Behold ved at vide dem bosatte i Farmoders Hus, hvor de beboede Iste Sals-Etagen, og hvor der mellem Moder og Datter vedblev at bestaa en daglig og stadig Forbindelse. Tante With hørte vistnok til de sjeldent begavede Mennesker, hvem det kan lykkes uden store og besværlige Foranstaltninger at udbrede Glæde og Munterhed i den hende omgivende Kreds. Hun trængte ikke til de Adspredelser, som det dengang var almindeligt at søge i Klubber, Theatret eller de større Selskaber, men blev ret gjerne i Hjemmet, og forenede sig med hvem der vilde søge hende eller slutte sig til hende. Saaledes var ogsaa Moder tilsinds, og paa den Maade knyttedes de To bestandig nærmere til hinanden. Om Søndagen, naar Nikolai Fenger og hans unge Kone, Andreas's Hustru Hanne, og, førend Benet blev svagt, ogsaa Frits saavel som Johannes brød op fra Samlingen hos Farmoder for at tage paa Assemblix i «det borgerlige Selskab», blev Moder og Magdalene tilbage hos Farmoder, og det syntes den Gamle jo ganske godt om, da hun var af den gammeldags gudfrygtige Retning, og havde en bestemt Uvillie mod Theater, Dands og lignende Forlystelser.

Her var vel Stedet til at nævne nogle af de Personer, med hvem Moder traf sammen i sin Svigermoders Hus. Den ældste af Sonnerne næst efter Fader var Nikolai, som var Kasserer paa Cramers Kontor og gift

med Sophie Pay, men døde tidlig fra Hustru og en lille Datter. Enken ægtede kort efter Grosserer Hans Georg Christensen. Andreas, «Regimentsfeltskjæren», som han gjerne kaldtes, var gift med Hanne Haase, der maatte finde sig i som Doktor-Kone at tilbringe lange Tider af Dagen ene, thi Børn havde hun ikke, og fik dem aldrig, ei heller da hun efter sin første Mands Død ægtede Lægen Jørgens; forøvrigt holdt hun meget af vor Familie og var knyttet til den lige til sin Død (Februar 1840). Jørgen var Sømand; men da han havde samlet sig nogle Penge i asiatiske Kompagnies Tjeneste, blev han Landmand, købte Frederikskilde og ægtede Helene Hellesen. Johannes var bestemt til i sin Tid at afløse Moderen i Værkets Bestyrelse og Drift; han var med sit besynderlige og noget distraite Væsen ligefuldt en smuk ung Mand, og blev forlovet med Moders Søster Christine, men det varede endeel Aar (indtil 1806) inden de kunde holde Bryllup. Derefter kom Christian, der var Student og tog chirurgisk Attestats henimod Slutningen af Halvfemtserne, han var munter, venlig, fuld af pudserlige Indfald og velanskreven ogsaa hos Moderen, skjøndt han i sin hele Retning havde langt mere Mod paa Livet og dets Lyst, end hun igrunden syntes godt om. Den yngste af Sønnerne, Frits, et af Naturen vel udrustet Menneske, havde egentlig bestemt sig til at være Handelsmand og faaet Ansættelse paa Erichsens Kontor, men en uheldig Svækkelse i Benene, der var opkommen, man vidste ikke hvorledes, bragte ham til at kaste sig paa Landvæsenet. Etatsraad Neergaard til Gunderslevholm, der stod i et venskabeligt Forhold til vor Familie, var

ham paa Raad med Eiendomsjob, og han ægtede (1804) sin Broder Jørgens Svigerinde Christine Helleesen. Af Farmoders nærmeste Slægtninge maa vi nævne hendes Søster, Tante Gram, der boede, skraas overfor Nr. 55, i Strandgaden, og eiede ligeledes en Sæbefabrik. Hun var af den strenge pietistiske Retning, og skjøndt hun vist mente det oprigtigt, stod hun dog som en Særling blandt den yngre Slægt, der morede sig med at parodiere Tantens Prædiketone, og havde Løier af hendes Angst for Dukker. Farmoders Broder, den rige Niels Brock boede ligeledes i samme Gade, men mellem dem var der saa at sige ingen Omgang til daglig Brug, man besøgte hinanden gjensidig ved bestemte Anledninger, men der var altfor stor Ulighed i Charakteren mellem den pengesamlende smaalige Broder og hans høihjertede Søster, til at nogen Forbindelse i Ordets bedre Betydning kunde dannes og vedligeholdes.

Men forinden jeg atter forlader vor Farmoder og hendes Nærmeste for paa de næste Blade navnlig at forfølge vore Forældres Levnetsløb i deres Samliv og Samvirken, maa jeg dog endnu nævne en Person, der var saa at sige uundværlig i Farmoders Hus baade ved sin Dygtighed til at forestaa Husvæsenet og paa Grund af det Venskab hun havde for Børnene hvert især, saavelsom og ved den gode og sammenknyttende Virkning hun netop herved kom til at udøve. Det var Jfr. Christiane Nimb, Datter af Præsten ved Holmens Menighed Jens Nimb. Hun havde været i Farmoders Hus fra dengang de ældste Børn vare ganske smaa, de opvoxede under hendes Øine og de havde en stadig Plads i hendes Hjerte;

men de vilde heller ikke give Slip paa hende, og derfor da Farmoder døde, tog Tante With hende i Huset, og da Tante With døde, tog Onkel Christian hende hjem med sig. I hans Hus tilbragte hun sine sidste Dage og døde i Aaret 1826 i en Alder af 87 Aar.

Hvad jeg nu først og nærmest vil til at beskrive, nemlig de første 25 Aar af mine Forældres Samliv, burde jeg maaskee hellere lade være uomtalt, overladende denne Skildring til en af mine Brødre, som have gennemlevet en større Del af dette Tidsrum, og som have en klarere Anskuelse af og en nøiere Kundskab til hvad dengang tildrog sig. Men da det vel ikke er saa let at faa en saadan Afløsning bragt tilveie, vil jeg blive ved at holde paa Pennen, eftersom den engang er falden mig i Haanden, og forbigaaer med mit Vidende Intet, men gaaer videre fort efter Tidsfølgen.

Vore Forældres første Ægteskabsaar vare saa glædelige og lykkelige, at det vel kun er de Færreste, der have havt dem lignende. De vare lykkeligt samlede, de havde en god Helbred begge, de fik sunde og raske Børn, Embedets Indkomster vare vel temmelig smaa, men ved god og sparsommelig Omgang rakte det dog til uden at der i den Henseende mærkedes til noget Tryk. Brødrenes forhen omtalte sørgelige Dødsmaade var vel en Sorg for Moder, ligesom og hendes Bedsteforældres Død (1799 og 1803), men Tilfredsheden i det daglige Liv og med den huslige Stilling var dog det Overveiende. Men denne lykkelige Tid var bestemt til at skulle vige Pladsen for en anden, da Livets Byrder kom til at hvile tungere paa

dem, idet de bleve prøvede ved flere Gjenvordigheder, som just ikke vare af den letteste Slags.

I Spidsen for det, som nu paafulgte i en ikke kort Aarrække, vil jeg hensætte tvende Begivenheder, i hvis Følge der kom andre og flere. Den første var vor Broder den ældre Christians Død, en herlig og haabefuld Dreng, der blev angreben af en Slimfeber og kaldet bort i Sommeren 1805, lidt over 4 Aar gammel. Den anden af de Begivenheder jeg sigter til, var Kjøbenhavns Bombardement i September 1807; ikke som om vi led noget Tab eller Skade enten ved Ilden eller af Bomberne, ei heller for de frygtelige Nætters Skyld, man dengang oplevede, men Kjøbenhavns Bombardement var jo Forspillet til den 7aarige Krig og til Finants-Bankerotten, der bragte Elendighed over Mangfoldige og forårsagede et Tryk, der kom til at hvile saa godt som paa Alle. Nu da Børnene bleve flere, Alting blev dyrt og Embedets Indkomster oppebares i slette Penge, nu begyndte der at komme trange Kaar i vore Forældres Huus, hvilket dog, efter hvad jeg kan skjønne, blev baaret med Standhaftighed og imødegaaet saaledes, at ved Guds Bistand og skaansomme Førelse Armoden eller nogen høi Grad af Trang aldrig fik Indgang. Det var Faders Ønske, at hans Børn skulde have god Undervisning, ligesom og at den daglige Føde skulde være nærende og god, men forøvrigt skulde der spares, og blev der sparet. Hvad der vel ogsaa noget bidrog til at de trange Tider lettere kunde bæres, var den Velstand, hvori flere af vore Slægtninge da befandt sig. Moders Fader, som døde 1809, efterlod sig en ret antagelig Formue, som vel blev under

hans Enkes og Sønners Bestyrelse, men det kunde dog ikke være andet end at Moderens gode Kaar ved mangel Leilighed ogsaa maatte komme Datteren til Gode, og paa lignende Maade kan det vel og have været med Farmoder. Saa kom dernæst Fader efter sin Moders Død, der indtraf i Aaret 1811 efter en fleeraarig Svagheds Tilstand, i Besiddelse af en lille Kapital, som han dog stræbte ikke at angribe, men hvis Renter alligevel maatte være velkomne. Endelig skal det heller ikke glemmes, at Moders Søster, som var gift med Godseier Tang, vedblev paa en deltagende og kjærlig Maade at sende saadanne Ting til Huset, som hun vidste kunde være til Nytte, saasom en og anden Td. Rug, og ligeledes hjemmegjorte Tøier, at sy Klæder af til Drengene.

Farmoders Død i Januar 1811 foranledigede, at Onkel Johannes Fenger blev Eier af Gaarden No. 55, og at han selv flyttede ind i de Værelser, Farmoder til daglig Brug havde benyttet, medens Værelserne i Forhusets Stueetage, der i Farmoders Tid kun havde været tagne i liden Brug, bleve ordnede og indrettede til at være en Beboelsesleilighed for vore Forældre. Til denne Gaard med dens herlige Gaardsplads, hvor Lindetræet og de kraftige Valnøddetræer gave Skygge mod den brændende Sommersol og hvortil hørte en Have, som den sjelden findes indenfor Kjøbenhavns Volde, knytter sig uforglemmelige Erindringer for os alle. Ligesom vor Faders Barndoms- og Ungdoms Tid der var henrunden, saaledes gik det ligedan med hans Søner, og først efter 32 Aars Forløb, da Gaarden alt i nogen Tid havde været i fremmed Besiddelse, flyttede vi fra den.

Men idet vi omtale vore Forældres Bestræbelser for under knappe Kaar at slaa sig igjennem og faa deres Børn godt opdragne, vil det være paa Tide at nævne en Medhjælperinde, som allerede tidligere var kommen i deres Hus, og som trofast tog Del med dem i Bestræbelserne for at faae Husvæsenet vel styret og Børnene godt opdragne. Det var Jfr. Bodil Kirstine Jakobsen, almindelig kaldet Jacobsen og af de smaa Børn gjerne «Sen», der som ung Pige kom til os for at være Moder behjælpelig baade med Børnene og med Husvæsenet. Hun var født i Haderslev, hvor hendes Fader var Murmester, og kom i Huset hos sin Svoger, Urtekræmmer Aagaard i Kjøbenhavn, med hvis Broder, som var Kantor ved Frelsers Kirke, hun blev forlovet. Men denne Forbindelse gik overstyr, og da hun ikke alene denne, men flere Gange blev gjekket paa lignende Maade, saa fik den Mistemning, som over den Slags Modgang opstod, en Indflydelse paa hendes Charakter og Adfærd, der vel ingenlunde var gjennemgribende, men blev dog en Aarsag til Sorg eller Vanskelighed for hende selv og Andre ved mangfoldige Leiligheder. Dog dette skal blot nævnes, men ingenlunde fremhæves; thi Hovedsagen var, at vi i hende havde et redeligt, retskaffent, vel begavet og os fuldkommen hengivent Menneske, hvis Minde vi maa ære og hvem vi maa være taknemmelige for den Omhu og Hengivenhed hun har vist mod os Alle.

De Børn, der droge ind med vore Forældre i Gaarden Nr. 55, vare: Stine, Peter, Nikolai og Ferdinand, der vare fødte i Gaarden Overgaden oven Vandet 179, som dengang eiedes af en engelsk eller skotsk Enke,

Madame Malcolm, hos hvem vi boede i 10 Aar; og desuden Christian og Andreas, der vare fødte i Huset paa Hjørnet af Strandgaden og St. Annegaden i Blokke-dreier Simonsens Hus, hvor vi boede i 5 Aar. Den første af os Sødskende, som kom til Verden i Farfaders gamle Gaard var Emil. Det var d. 9de Febr. 1814 i den strenge Vinter, da Krigen endtes med Norges Forliis. Dengang gjaldt det for Alvor om at spare, og saaledes blev det bestemt, ingen Barnepige at antage til den nyfødte Dreng, men at Stine, som nu var bleven voxen, og Jakobsen skulde hjælpes med at bære paa Drengen og tage sig af ham. Og derved blev det ogsaa; men hvad enten nu Tiderne i de følgende Aaringer noget havde forandret sig til det Bedre, eller denne Forde-ling af Arbeidet fandtes noget besværlig, saa er det vist, at da min lille Person saae Dagens Lys, blev der antaget en Kone af Bondestand til at passe mig: Karen, eller, som vi gjerne kaldte hende, Tulle-Karen; hun var Enke efter en Kommandersergeant, og tidligere, da hun efter eget Sigende var «ong og smok», havde hun været Patte-Amme for Moders Broder Andreas Meinert. Nu blev hun antaget til at passe mig og blev hos os i 6 Aar, til Søster Marie var 3 Aar gammel.

De trange Aaringers Tryk var nu nogenlunde forvundet, men derefter fulgte Prøvelser af en anden Art, idet vi mistede ikke faa af dem, vi saa gjerne havde seet længere Tid iblandt os. Den første Christians Død var en mere enestaaende Begivenhed, dens senere Efterfølgere derimod fulgte som Slag i Slag. Tante With døde i Aaret 1818 efter et langvarigt og smertefuldt

Sygeleie. Hendes Bortgang voldte megen Sorg i hendes nærmeste Kreds; hun havde paa en god Maade vidst at knytte Familien sammen, det var ogsaa hende, som havde faaet de saakaldte Familiesamlinger, eller som de tiere kaldtes, «Samlingerne» bragt istand, saaledes at man skifteviis Søndagften gjorde Selskab for hinanden. Efter Tante Withs Død flyttede Moders Moder eller «Grandmama», som vi stadig kaldte hende, ind i den ledige Leilighed, og derved knyttedes Baandet endnu nøiere mellem Moder og Datter, idet vor gode Moder fra den Tid af, 2 og senere endog 3 Gange daglig til stadig bestemte Klokkeslæt besøgte den Gamle og stræbte at underholde hende med sin Samtale det bedste hun formaaede. «Samlingerne» kom ogsaa ved denne Forandring i en fastere Skik. Det blev nemlig saaledes, at hver anden Søndag samlede Grandmama sin Familie hos sig, hver 4de Uge var der afvekslende Samling hos Onkel Christian, Onkel Johannes og hos os, men den 4de af de 4 Søndage var der hverken Selskab hos den Ene eller den Anden, hvorfor den og fik Navn af «den stille Søndag». Tante Withs Søn, Auditeur og senere Assessor (tilsidst Herredsfoged), Jesper Peter With, ligesom og Tante Hanne Jørgens, havde vel ogsaa tidligere været med paa Omgangen, men det faldt atter hen, og det var saa ved den angivne Orden fra det tidligste jeg kan huske indtil min Confirmationstid, da Samlingerne slumrede ind for den Fengerske Families Vedkommende, hvorimod Grandmama vedblev at samle sine Børn og Børnebørn saalænge indtil den sidste Alderdomsskrøbelighed nødte hende til dermed at høre op. Disse Sammenkomster kunne vel sagtens

have havt deres Nytte ved at knytte Familien noget noiere sammen, kunne vel ogsaa have været til Fornøielse, navnlig for de ældre Medlemmer af Familien, som saaledes fik Leilighed til at komme sammen og forny gamle Erin- dringer; for de Yngre derimod faldt det noget trættende altid at samles de Samme og de Samme, ihvorvel dog de ældre af vore Brødre stræbte at drage unge Mennesker af deres Bekjendtskabskreds til, ligesom og Onkel Christian, naar vi samlede hos ham, søgte at fornøie Ungdommen ved en Fiolinmusikant, han lod møde for at spille op til Dands; men heller ikke det vilde ret slaa til i Længden, Ungdommen fordrer Afvexling.

I Foraaret 1820 kort efter lille Maries Fødsel, for- lod Nikolai os for at drage til Riga. Han gjorde hvad man pleier at kalde en glimrende Lykke, og det var na- turligt, at vore Forældre kunde ikke andet end glæde sig over at det gik deres Søn saa vel, ligesom jo og Moder paa mange Maader, fornemmelig efter Faders Død fik Prøver paa hans retskafne og sønlige Tænkemaade, men en Sorg og et Savn blev det alligevel at være skilt fra en Søn, der sikkert ogsaa her under vore indenlandske Forhold havde kunnet arbeide sig frem, og om end dette formildedes ved stundum at samles med ham, naar han gjorde en Reise til Kjøbenhavn, og ved Brevene, der stadigt indløb fra ham, saa gjorde Døden 15 Aar efter en pludselig Ende paa denne Trøst.

De følgende Aar af Møders Liv vare bestemte til at være en Sorgens og Modgangs Tid for hende. Men førend denne tunge Tid ret begyndte at øve sin ned- bøiende Magt, maa vi dog standse ved en Begivenhed af

en venligere Art, ved en glad og venlig Skjærsommerdag. Det var Faders og Moders Sølvbryllupsfest, den 8de Juni 1821. De ældre Medlemmer af Familien samledes den Dag til Middagsselskab. Da man havde reist sig fra Bordet, gik vi i Haven, hvor Lysthuset var beredt til festlig Modtagelse; de ældste af Børnene afsang en til denne Leilighed af dem selv forfattet Festsang, og om Aftenen samledes Ungdommen til Dands; fra Nikolai var der indløbet en Foræring, bestaaende i hans veltrufne Miniatur-Portrait, samt den Tidende at hans Principal, Hr. Fenger, havde gjort ham til Kasserer paa sit Kontor.

Det var en glad Dag; mæn derpaa fulgte tunge Tilskikkelser. Kort efter blev Søster Stine syg, og hendes Sygdom var baade smertelig og langvarig. Fader saae hende lide og nedbøiedes derved, hans Kræfter begyndte at tage af, alligevel vovede han sig dog til at søge Embedet som Sognepræst ved vor Frelzers Kirke, da det ved Biskop Fabricius's Død blev ledigt. Han fik det, men det blev ham kun kort Tid forundt at virke i denne Stilling; omtrent samtidig med hans Ansættelse fik han et let apoplektisk Anfald, som han ikke formaaede at komme sig efter, han svækkedes meer og meer baade paa Legem og Sjæl; han var dog endnu saa stærk, at han kunde følge Stine til Jorden, da hun i December 1823 efter tunge Lidelser kaldtes herfra. Men i det følgende Aar kunde han ikke hjælpe sig med den Haandsrækning, som baade Moder og Peter og Grundtvig (den gang residerende Kapellan) hver paa sin Maade havde ydet ham til Embedets Besørgelse, hvorfor der blev søgt

om Tilladelse til at holde personel Kapellan, og dertil udnævnt Chr. F. Petri, senere Præst i Karlslunde.

I December 1824 havde Moder den store Sorg at miste sin kjære lille eneste Datter Marie Helene, et fromt og haabefuldt Barn, der blev bortrevet af en Hjernebetændelse. Faa Maaneder efter, den 20de Februar 1825 døde vor Fader; men dermed var endnu ikke de strenge Prøvelser til Ende. Det var ikke Udkommet her i Verden, som nu voldte Bekymring; thi dels havde Fader anvendt sin bedste Flid for at sikkre sine Efterladte hvad han formaaede, dels kom baade Broder Nikolai i Riga og Onkel Christian hende til Hjælp, endelig fik hun ogsaa Legater og anden Understøttelse, saaledes at hun i de Aar, hun hensad som Enke, havde det fuldkommen saa rundeligt som nogensinde før. Men hun prøvede i det samme Aar Fader døde en anden haard Tilskikkelse, der bragte de forhen slagne og endnu ikke lægte Saar til at bløde paany; det var da hun mistede Broder Andreas d. 22de Juli, som druknede da han med nogle Kammerater vilde bade sig paa Grosserer Holms Plads. Det var som om Alt skulde rives fra hende. Endnu det samme Aar, om Efteraaret i Oktober Maaned, faldt hendes yngste Søn, en niaars Dreng, den Samme, som nu nedskriver disse Linier, i en svær Nervefeber, som tog til i 3 Uger og bragte ham tæt ind paa Gravens Rand; men da indtraadte ogsaa en Vending til det Bedre ikke alene med Hensyn til dette enkelte Tilfælde, men ogsaa med Hensyn til hendes øvrige Forhold; og dermed tænker jeg dels paa den Forandring, som foregik med Begivenhedernes Gang i hendes ydre Liv, dels ogsaa paa den For-

andring, som foregik i hendes indre Liv og navnlig i det, som udgjør vort indre Livs bedste Kjerne, Troen paa den styrende og frelsende Haand, der leder, ordner og jævner Alting for os, og hvis Førelse vi maa ikke alene fornemme og antage, men ogsaa ære og villig bøie os under, før vi kan vinde den Fred i Hjertet, som er Livets bedste Skat. Den Tro besad vor Moder i en idetmindste nuomstunder sjelden Grad, men hun vandt den først gennem Kamp, og denne Kamp foregik fornemmelig i de Prøvelsens tunge Tider, vi nu have omtalt. Jeg har det af hendes egen Mund, og har derfor ikke nødvendig at gjette eller slutte mig frem; thi hun har selv sagt mig, at den fromme Tro paa vor Herre, som hendes Bedstemoder havde stræbt at bringe hende nær i hendes Barn-dom, og som hun ogsaa virkelig havde taget imod, den var senere, i den kolde og irreligiøse Tid, for det meste gaaet tabt, og vor Faders Bevidnelse af Christendommens Sandheder havde med al sin oprigtige Alvor dog ikke været stærk eller indtrængende nok til at drage hende med sig. Men i de vaagne og kummerfulde Nætter og i de bedrøvede Timer af Dagen lærte hun at søge til Gud om Trøst, og vedblev ligeledes i de senere Aar der at søge og der at finde hvad hun i sit Hjerte følte sig aller-mest trængende til. Det var Overgangen til det Bedre i hendes indre Liv, og dermed var ogsaa forbunden en Vending til den lysere Side af hendes udvortes Forhold.

Det er allerede i det Foregaaende omtalt, hvorledes hendes Moder efter Tante Withs Død flyttede ind i den ledige Leilighed og kom til at bo i Gaard med os. Dette gav Anledning til en nøiere Tilknytning, som vistnok

kunde betragtes fra den mindre gunstige Side, forsaavidt som de omtalte daglige Besøg til de regelmæssige Klokkeslæt lagde et Baand paa Moders Anvendelse af sin Tid, som maaskee kunde have faldet mangen Anden utaaleligt. Men oversee maa man dog ikke den kjærlige Deeltagelse, Grandmama bestandig bar for os Alle, ligesom og det Tilhold og den Trøst Moder fandt i Sorgens tunge Aar ved at slutte sig nøiere til sin Slægt og ved at have denne saa nær om sig. Det var ikke alene hendes Moder hun paa den Maade jevnlig og stadig omgikkes med, men og med sine ugifte Sødskende, Tante Dorthé og Onkel Andreas, der opholdt sig i Moderens Hus. Den anden Broder Nikolai, der i Aaret 1819 havde ægtet sin Søsterdatter Christine Tang, søgte ligeledes bestandig sin Moders Hus og sine Sødskendes Kreds, og bragte navnlig ved sin talrigt og frodigt fremvoxende Børneflok en velgjørende Afvexling ind i Forhold, der maaskee ellers kunde have faldet vel stærkt i det Eensformige. Ligesom Grandmama hver Torsdag- og hveranden Søndag-Aften saae sine Børn og de Voxne af Børnebørnene (for vort Vedkommende dog kun om Søndagen) hos sig til et Aftensmaaltid i gammel Stil, med en Ret varm Mad paa Bordet, saaledes blev det og Skik, at hendes tre gifte Børn afvexlende saae deres Moder hos sig hver Tirsdagaften. Det var disse Sammenkomster i det Smaa, vi Yngre gjerne for Spøgs Skyld kaldte «Activiteter». Vist er det i ethvert Fald, at Moder paa den Tid, hvorom Talen er, følte sig ikke lidet opmuntret ved dette Forhold til sin nærmeste Slægt. De hyppige og daglige Besøg hos Moderen fandt ogsaa en gavnlig

Afbrydelse om Sommeren, da Grandmama, mest for den svagelige Datters Skyld, laa paa Landet udenfor Vesterport, først paa et Sted i Frederiksberg Allees Runddel, som hed «Haabet», og derefter ved Kongeveiens Begyndelse hos Handelsgartner Mohr. Moder gik da, foruden hver anden Søndag, kun een Eftermiddag om Ugen derud, havde selv Fornøielse af disse Besøg og voldte ogsaa dem, hun besøgte, øiensynlig Glæde.

Ved samme Tid indtraadte nogle Forandringer i vort Hus, som ikke endda var af saa liden Betydning. Efter Anmodning af Onkel Frits paa Maegaard modtog Moder i Aaret 1826 hans ældste Søn Christian i Huset, saaledes at han ligesom vi Andre fik Undervisning i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Vi kaldte denne Fætter Christian Fyenbo; han sluttede sig nærmest til os Yngste, og Forholdet til ham vedvarede i mange Aar; men tunge Skyer formørkede hans sidste Leveaar, hvad dog alligevel ikke kan udslette Erindringen om Samlivet i den lysere Barndoms- og Ungdoms-Tid.

Det følgende Aar blev Peter kaldet som Præst for Slotsbjergby og Sludstrup, og Aaret derefter reiste Ferdinand udenlands. Denne Afgang i vor Familie medførte imidlertid intet Nedslaaende, da begge Dele, baade Udnævnelsen og Udenlandsreisen maatte kaldes lykkelige Begivenheder, og Forbindelsen med de Bortdragne holdtes bestandigt vedlige ved de jævnlige indløbende Breve. Peter havde taget sig endel af sine yngre Sødskende og savnedes derfor, ogsaa i den Henseende, oftere af Moder. Det var nemlig særegent for hende al hendes Tid, at hun, med al sin klare Forstand og sit rolige Om-

dømme, alligevel kunde blive forknyt i det daglige Liv, og det stundum paa ubegribelig Maade ved ganske smaa Vanskeligheder. I saa Fald trængte hun til en Haandsrækning, et venligt og beroligende Ord, men saa var hun og strax i fuldstændig Ligevægt og gjenvandt denne, med al sin Stilhed, muntre og glade Sindsstemning, der var hende egen. Ak hvor kunde hun dog lee ad Mennekens Naragtighed og Særheder, hvor de saa end havde mødt hende; og hvor var det hende givet at meddele Andre det komiske Indtryk, hun selv havde modtaget! Men det var i al Uskyldighed. Hendes Hjerte var for kjærligt til at ville saare Nogen, og hun havde en egen Varsomhed til at undgaa, at hvilket som helst af hendes Yttringer paa anden eller tredie Haand kunde komme til at gjøre Skade.

Det gik hende godt med Drengenes Opdragelse. Lad end det skarpere Tilsyn have sine Fortrin, saa har den friere Fremgangsmaade, hvor den bruges med Forstand, ogsaa sine gode Sider; det er hvad vi Yngre have haft Leilighed til at erfare. Peters Befordring gav forøvrigt Anledning til at Jakobsen forlod vort Hus for at staa ham bi med hans Ungkarls-Husholdning. Det var aabenbart en heldig Begivenhed; thi Jakobsens Humeur var bleven en hel Del ringere i de senere Aar; de mange Dødsfald i Familien havde forknyttet hende, og hun begræd de Bortdragne, som om de vare hendes Allernærmeste. Denne Forknyttelse medførte ogsaa Vanskelighed i Omgang, saa det var meget gavnligt, at hun blev henflyttet til et andet Sted, hvor der ventede hende en travl Virksomhed. Moder fandt sig paa sin Side ligeledes veltilfreds med Forandringen,

og det var Grunden til, at Jakobsen, da Peter i 1830 giftede sig, blev i hans Hus, skjøndt hendes Nærværelse der ikke længer var nødvendig, eftersom Husvæsenet ikke længer var hende overladt. — Broder Nikolais Besøg i Vinteren 1828—29 maa jeg endnu nævne i Forbindelse med de øvrige Begivenheder, som i den Tid bidrog til at opmuntre Moders Liv; det var sidste Gang vi saae ham; men det var der Ingen af os, som dengang anede.

Efter et Ophold i Udlandet paa 3½ Aar vendte Ferdinand i Oktober 1831 tilbage. Denne Hjemkomst gav Anledning til adskillig Forandring. Faders gamle Studerekammer med tilstødende Sovekammer var efter Faders Død bleven bortleiet til en Moritzen og derefter til den senere bekendte Etatsraad Jensen, begge dengang i det tyske Cancelli. Disse Værelser bleve nu tagne i Besiddelse af Ferdinand og Christian, medens Emil og Christian Fyenbo kom til at bebo det egentlige Sønnernes Kammer i Sidehuset og Sen rykkede ind ovenpaa det igjen, paa 2den Sal, hvor i sin Tid vor Fætter Peter Tang havde havt sit Ophold, dengang han boede hos Grandmama, og siden en anden Fætter Evald Thomsen fra Als, der delte dette Værelse med Christian Fyenbo, da de begge besøgte Borgerdydskolen; men efter fuldendt Examen artium havde han leiet sig et andet Værelse etsteds i Byen, indtil han landede paa Regentsen. Jakobsen havde vel ikke sin gamle Virksomhed i vort Hus, og Tanken derpaa gav hende Anledning til adskillig Sørgmodighed; men det var dog alligevel bedst saaledes som det var bleven ordnet, og hendes Ophold hos os var jo heller ikke anderledes bundet, end at hun naarsomhelst

kunde drage ud og besøge de to ældste Brødre paa Landet. Ferdinand var nemlig i Efteraaret 1833 bleven kaldet til Sognepræst i Liunge ved Sorø og havde den 8 Juni 1834 holdt Bryllup. Altsaa hun besøgte i den følgende Tid baade ham og Peter, saavel uden særdeles Anledning, som og naar hun blev anmodet om det i Anledning af en forventet Nedkomst, da hun ved slige Leiligheder kunde være til udmærket Nytte.

Det var i Foraaret 1835, da Moders Lykke ret syntes at være blomstret op paany. Hendes tre ældste Sønners Hustruer nedkom i Marts Maaned hver med sit Barn, og det gik godt alle tre Steder, dog ringest i Bjergby, hvor det en Tidlang syntes, som om den lille Rasmus's Levedage just ikke skulde blive mange. De to andre Steder gik det derimod saare heldigt. Nicolais Hanne fødte ham den anden Datter, og Ferdinands Marie nedkom d. 9 Marts med det førstefødte Pigebarn. Det skulde Moder drage ud til Liunge for at holde over Daaben, og Alting var Glæde, da der ankom Tidende fra Riga om Broder Nikolais farlige Sygdom og kort Tid efter om hans Død. Han havde lykkelig gennemgaaet et Cholera-Anfald i Sommeren 1831, da hun, som senere blev hans Hustru, tilligemed sin Moder besøgte os i Kjøbenhavn; nu bukkede han under for en heftig Hjernebetændelse, en Begivenhed som vakte stor Sorg saavel i hans Allernærmestes Kreds, som hos dem, han havde forladt i Kjøbenhavn. Moder var dybt bedrøvet, men den Erfaring, hun havde vundet i at bære saadanne Tilskikkelser paa rette Maade, kom hende ogsaa ved denne Leilighed til Gode, og Ingen vil kunne sige andet,

end at hun bar sin Sorg med en Fromhed og Styrke, som man maatte beundre.

Reisen ud til Liunge, for at holde Ferdinands Datter Sophie over Daaben, kom dog alligevel til at gaa for sig i de allersidste Dage af Mai. I det Hele maa vi huske paa, hvorledes det i omtrent 20 Aar vedblev at høre næsten til en sat Ret, at Farmoder engang om Aaret, fordømte i den almindelige Ferietid, tog ud til Bjergby og Liunge og tilbragte en 8 til 14 Dage paa hvert af Stederne. Det der i visse Maader i de første 10 Aar lagde den største Hindring iveien for disse Reisers Iværksættelse, var den Omstændighed, at Grandmama saa nødigt savnede hende, og følte Savnet saameget desto mere, som Kredsen omkring hende efterhaanden led nogen Formindskelse og hun med Alderen lidt efter lidt følte sine Kræfter at aftage.

I Efteraaret 1834 døde Tante Christine, hvis Bortgang var et Savn ogsaa for Moder, der holdt inderlig meget af denne Søster. Efter sin Mand Johannes Fengers Død (i Mai 1829 havde hun i nogle Aar ved Onkel Andreas Meiners Hjælp fortsat Sæbefabrikens Drift; men da der bød sig en Kjøber, solgte hun den gamle Familiegaard og flyttede ind 2 Huse derfra (Strandgaden Nr. 53), hvor hun endte sine Dage. Hendes Børn vedbleve nogle Aar at være boende i Kjøbenhavn; men ere derefter dragne til Jyllands Vesteregn, den Egn, hvor begge vore Oldeforældre oprindelig havde hjemme, og hvor de ligeledes begyndte deres Samliv i Ægtestanden; thi gamle Noe var først nogle Aar Kjøbmand i Ringkjøbing, før han blev Eier af Bryggergaarden paa Christianshavn.

Sin ugifte Datter Dorthea mistede Grandmama i Oktober 1839. Den Gamle havde nu naaet en Alder af over 84 Aar, og de legemlige Kræfter begyndte kjendeligt at aftage; alligevel vedligeholdte hun saa længe som mulig den Skik at samle sin Slægt, om sig og navnlig var hendes Fødselsdag, d. 2den Marts, en bestandig Samlingsdag, da alle de i Kjøbenhavn værende Børn og Børnebørn mødte til Gratulation og medbragte hver sin Foræring, som de overrakte strax naar de havde gratuleret idet de bad Grandmama «ikke at forsmaa».

Tiden nærmede sig nu øiensynligt, da det var til at forudsee, at disse Sammenkomster skulde ophøre; men forinden vi omtale Grandmamas Død og de Forandringer samme medførte, vil vi dog ikke med Taushed forbigaa en Begivenhed, der fandt Sted faa Aar iforveien, nemlig Jakobsens Bortgang fra det Jordiske, der indtraf i December 1840, ikke fordi denne Begivenhed i sig selv kan kaldes meer end almindelig enten mærkelig eller følgerig, og da hun tilmed i længere Tid havde lidt af en indvortes ulægelig Sygdom, kom hendes Død heller ikke uventet, ja maatte endog i visse Maader imødesees som noget Ønskeligt; men Grunden til at jeg med Flid standser nogle Øieblikke ved Jakobsens Bortgang er denne, at den forangaaende langvarige Sygdom kom til at vise Moders Sind og Tænkemaade i det ædleste Lys. Det er i det Foregaaende omtalt, hvordan Jakobsen ved sit til sine Tider tungsindige Humeur og ved de dermed følgende Klager og Vanskeligheder mangen Gang kunde gjøre Moder det broget nok. Det Trykkende derved følte endnu i nogenlunde Grad, da den Upasselighed indfandt

sig, som var Begyndelsen til den senere paafølgende dødelige Sygdom. Men saasart det viste sig, at det ikke længer var indbildte Lidelser og mindre Gjenvordigheder, men en betydelig og smertefuld Sygdom, da kom der en inderlig Deltagelse i den forhen herskende, noget trykkede Stemnings Sted, og den gjensidige Hengivenhed voxede under de Prøvelser, hvoraf den Syges sidste Dage hjemsøgte, saaledes at Mindet om hvad hun og hendes Børn skyldte det Menneske, der i en saa lang Aarrække havde offret sine Kræfter for at see os tilgode, fra den Stund af blev det fremherskende. Det var Jakobsens sidste Sygdom og den stadige Pleie, den udkrævede, som gav Anledning til at hendes Søsterdatter, Madame Birgitte Borch i Odense, sendte sin Datter Marie til Kjøbenhavn, for at være om den syge Tante. Da denne døde, blev hun hos os og knyttedes efterhaanden saa fast ikke alene til Moder men ogsaa til hendes Nærmeste, at vi tør regne hende iblandt Vore; men til Moders Person knyttedes hun dog først og sidst paa det allernøieste, og naar vi i de efterfølgende 15 Aar tænke os Moder enten her eller der, saa er Marie Borch næsten altid hendes redebonne og tjenstfærdige Ledsagerinde.

Det var i August 1842 at Grandmama forlod det Jordiske. Dette Dødsfald gav atter Anledning til adskillige Forandringer, som vel ikke strax gik for sig, men i det paafølgende Foraar. Hendes Søn Andreas Meinert iværksatte nu et Skridt, som i mange Aar havde staaet for hans Tanke, men som han ikke havde udført, for en stor Del af Hensyn til sin gamle Moder og det Savn hun ved hans Bortreise vilde føle. Han købte sig en Landeien-

dom i Nærheden af Slagelse, Antvorskovs Hovedparcel, som han dyrkede og satte istand, saaledes at han efter 12 Aars Forløb kunde sælge den igjen, som en i alle Maader forbedret Eiendom. Men da saaledes Leiligheden ovenpaa blev forladt af sin eneste Beboer, saa var der heller ingen Anledning for Moder til længer at holde fast ved sin gamle Bolig i Stueetagen, der var for stor til de To, der nu vare ene tilbage paa det gamle Sted af den forhen talrige Familie. Emil havde nemlig noget efter sin Gjenkomst (i Forsommeren 1839) fra Udlandet, faaet Ansættelse paa Frederiks Hospital og var flyttet derud, og Christian havde forlovet sig ved Begyndelsen af Aaret 1843 og tænkte paa at holde Bryllup samme Aar. Hvad var altsaa rimeligere, end at vi søgte os en mindre og bekvemmere Bolig? og den blev funden paa det Sted, hvor Moders øvrige Dage hengled, nemlig i Brogaden Nr. 10, et Sted som dengang eiedes af Skibsinventariehandler Tøndering og hans Sødskende. Moders og mit Samliv her blev dog efter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb atter afbrudt, idet jeg kom til at reise udenlands paa et Aar, nemlig som Huslærer for Thorvaldsens Dattersøn Albert Paulsen, hvem jeg tilligemed hans Moder og lille Søster ledsagede til Rom og tilbragte det Meste af et Aar i deres Hus. Moder havde ligesom bange Anelser, det første hun hørte tale om denne Reise, men hun overvandt dem, og vi havde ogsaa den Glæde at samles igjen da Aaret var omme, og Alting syntes at være paa sin gamle Plads, som før Afreisen.

Men Forandringer maatte og skulde der jo indtræde, og som den første af de nu paafølgende vil jeg nævne

Onkel Christians Død i Efteraaret 1845. Jeg har i det Foregaaende altfor lidet omtalt denne vor kjære Farbroders Hengivenhed og virksomme Deltagelse for vore Forældre og deres Børn, og maa derfor i faa Træk stræbe at minde om hvad vi skyldte ham. Jeg tænker ikke blot paa hans Omhu for os som Læge i forskjellige farlige Sygdomstilfælde, men den Glæde, hvormed han altid besøgte os i vort Hus og ligeledes saae os komme til sig, hans Sindelag for at unde os det Bedste, hjælpe os fremad paa vor Vei, de rundelige Foræringer og den gavmilde Understøttelse han skjenkede os — alt dette tilveiebragte en stadig og hjertelig Forbindelse, som vil være os Alle uforglemmelig. Hans Kraft, baade Legemets og Aandens, blev brudt ved adskillige mindre apoplektiske Anfald, hans trofaste og ham inderlig hengivne Hustrues Død i Oktober 1841 bidrog vel ogsaa sit til at nedbryde hans Kræfter, og det sidste Par Aar tilbragte han i en næsten bevidstløs Tilstand, pleiet af sin Datter Sophie Barnekow, der efter sin Mands Død (i Febr. 1839) var vendt tilbage fra den tiltraadte Udenlandsreise og havde taget Ophold i Forældrenes Hus.

Et kjærkomment Besøg i Sommeren 1845 af Broder Nikolais Hustru, som nogle Aar efter sin Mands Død havde ægtet den italienske Emigrant Federigo Pescantini i Sveits, maa udtrykkelig omtales, baade for den Glædes Skyld, det foraarsagede Moder atter at see Nikolais Døttre, som hun ikke havde seet siden de vare ganske smaa (paa en Reise hertil i Sommeren 1836), og fordi hun saavel som vi Andre derved end mere knyttedes til Hanne. Det var paa Tilbageveien fra Riga til Sveits de

havde lagt Veien om ad Kjøbenhavn, og traf her sammen med Pescantini, som ledsagede dem Resten af Veien tilbage.

Aaret efter (Septbr. 1846) havde Emil Bryllup; men den Afgang, som derved fandt Sted i vort sædvanlige Liv, idet med det samme selvfølgelig hans daglige Komme i Moders Hus, for at spise til Middag, ophørte, erstattedes ved den Fornøielse, som det foraarsagede Moder dels selv at komme til sine gifte Sønner i Kjøbenhavn, dels at se dem og hvad dem tilhørte hos sig. Vor Familie i Hovedstaden fik ved den Tid en Tilvæxt derved, at Onkel Frits, som i mange Aar havde eiet Maegaard tæt ved Svendborg, hvor vi Brødre ofte havde besøgt ham og fundet en gjæstfri Modtagelse, nu solgte denne sin Eiendom og bosatte sig først udenfor Vester- og derefter udenfor Østerport. Men uagtet denne vor Onkel endnu dengang var ved sin fulde Aandskraft og i Samtale en livfuld og underholdende Mand, og ihvorvel Tante Stine ligeledes var en for sin Alder usædvanlig munter og livlig Kone, saa blev deres Hus dog ikke det for os, som Onkel Christians havde været.

Nu kom Krigens Aar, og hvad Indtryk den og dens Begivenheder frembragte hos vor Moder, indlader jeg mig ikke videre paa at beskrive, da jo alle Danskes Følelser i saa Henseende omtrent vare eens; kun det vil jeg erindre, at Skildringerne af de blodige Sammenstød aldrig vare hende kjærkomne, og da hun, efterat Krigen var tilende, nok kunde ønske at eie et Billede, som kunde minde om hvad der havde tildraget sig i de mærkelige Dage, saa foretrak hun et i flere Henseender mindre

heldigt Stykke af Monies, som forestillede Soldaternes Indtog i Kjøbenhavn, fremfor de andre, hvor hun syntes man ikke saae andet end Kampens vilde Tummel «og hvordan de red hinanden i Grøfterne».

Midt under Krigsaarene, nemlig i Eftersommeren 1849, fik vi Besøg af vor Svigerinde Hanne Pescantini, som medbragte sin ældste Datter Hanne, saavel som sine to Børn af andet Ægteskab, Ernest og Ginevra, samt disses Lærer Mr. Chaillet. Anledningen til deres Komme var Nikolais yngste Datter Nikolines Død i Foraaaret samme Aar. Skilsmisken fra dette velbegavede og kjærligtsindede Pigebarn gik Moderen nær til Hjerte, og da hun ikke i sit eget Hjem hos sin Mand fandt den Trøst, hvortil hun trængte, saa greb hun et Forslag, der udgik fra Broder Peter, at tage til Danmark og lade hendes Datter Hanne confirmere af Ferdinand. Der blev leiet Værelser til dem i Frederiksberg Alleegade, og der blev truffet en Aftale, ifølge hvilken jeg skulde lære lille Hanne Dansk og undervise hende i Religion, og derefter skulde hun i Marts Maaned tage ud til Liunge for der at modtage den afsluttende Forberedelse. Saaledes blev det ogsaa udført, og hvad der voldte stor Glæde var dette, at gamle Madame Fenger kom reisende fra Riga, blot ledsaget af en Tjener, for at tilbringe Vinteren hos sin Datter og hendes Børn. Dette Ophold var et venligt og behageligt Tidsrum i vort Familieliv, og det naaede sit Øiemed, da vi i Ugen efter Paaske 1850 droge ud til Liunge for at overvære Confirmationen. Kort efter paafulgte Afskeden: lille Hanne drog med sin Bedstemoder til Riga, og Hanne Pescantini reiste med de tvende

Yngste Børn til Sveits, men derfra saa atter til Riga, hvor hun tog stadigt Ophold og havde, foruden sin ældste Datter, tillige de tvende yngste Børn om sig, hvem hun og ved sin nogle Aar efter indtrædende Død (i Foraaret 1856) overgav til sin Moder, at hun skulde sørge for deres Opdragelse.

Moders Alderdoms Tid var saa blid og venlig som den vistnok kun bliver Faa til Del. Hendes Helbred var for hendes Alder udmærket godt, hendes Sindskræfter usvækkede og den ringe Del hendes Hørelse i den senere Tid havde lidt, var dog ikke saameget, at det i nogen væsentlig Grad kunde hindre den gjensidige Meddelelse. Ligesom hun havde eiet sine Børns Kjærlighed fra det første, de lærte at tænke og tale, saaledes knyttedes hun paa lignende Maade til Børnebørnene, og Navnet «Farmoder», hvormed de kaldte hende, og hvortil bestandig knyttedes Tanken om Kjærligheden, som den kan fremtræde her paa Jorden i en af sine mildeste og venligste Skikkelser, det samme Navn blev det almindeligt at kalde hende med ogsaa blandt hendes Børn, som optog den yngste Slægts Benævnelse til stadig Brug. Som Forholdet var til Børnebørnene, saaledes var det ogsaa til samtlige Svigerdøttre; det kunde vanskelig tænkes bedre. De unge Koner følte sig hendragne til deres aldrende Svigermoder, hendes kloge, varsomme og milde Raad og tillige den tidt spøgefulde og træffende Indklædning, hun vidste at give sin Tale, var noget de vidste at sætte Pris paa. Denne Kjærlighed til den Gamle vare vi ikke ene om. Der vare Mange, som toge Del med os i den, og det baade Gamle og Unge, baade de,

der indtog samme Trin som vi i Samfundet, og de, hvis Kaar vare ringere, ja netop blandt de Fattige havde Moder sine varme Venner, der fulde af Tillid og Ærefrygt tyede til hende, saa ofte der manglede dem noget.

Jeg kalder derfor Moders sidste Leveaar en lykkelig Alderdom. Hun havde Fred i Sjælen, led hverken under Sygdom eller lignende Gjenvordigheder, var elsket og agtet baade af sine Nærmeste og af mange Andre, og saae efterhaanden sine Sønner komme godt frem i Verden. Der var nu kun den Yngste tilbage, der stadig opholdt sig hos hende og allerede begyndte at blive en gammel theologisk Kandidat. Hendes Frygt var dog ingenlunde, at denne Søn skulde faa i Sinde at tage fra hende, nei tvertimod, det hun frygtede for var egentlig blot dette, at han enten af særdeles Hensyn til hende eller paa Grund af andre Betæneligheder skulde lade det ene Aar gaa hen efter det andet uden at komme i selvstændig Stilling, og saaledes mulig komme til at føle sig eenlig og sørgmodig paa de ældre Dage. Men dette skulde heller ikke være saa; den omtalte Søn blev i Febr. 1853 udnævnt til Præst i Aale ved Horsens, og forinden han reiste bort, kunde han forestille sin Moder den Pige, han havde valgt sig til Hustru, saa nu, da hun i den Henseende var rolig, nærede hun kun det Ønske, medens hun endnu var rørig at see det Sted; hvor Sønnen i Fremtiden skulde have sin Virksomhed. Dette Ønske opfyldtes allerede den første Sommer, men af det paa-tænkte korte Ophold blev der Mere, end vi fra Førstningen af havde tænkt. Samtidig med Moders Afreise fra Kjøbenhavn udbrod Choleraen. Under de Omstændig-

heder var det hverken tilraadeligt at lade hende reise hjem, ei heller var det nogen lystelig Tanke for mig at holde Bryllup i den pestbefængte By. Saa bestemte vi os til, hvad der under de Omstændigheder vel og var rettest, at lade Brylluppet staa i Aale Præstegaard, og det paa den engang berammede Dag, som var Moders Fødselsdag, d. 13de August. Her saae hun nu paa eengang sine tre Sønner ved hinandens Side i Præste-Ornat, noget jeg veed hun ogsaa senere havde Glæde af at tænke paa og tale om til Andre; det var en smuk og venlig Dag, og vel savnede vi dem, vi saare nødtigt vilde undvære, men Efterretningerne fra Kjøbenhavn, som troeligt og stadigt indløb, bragte bestandig den Tidende, at hidtil havde vor Herre sparet dem, for hvis Liv vi vare mest i Bekymring, og saa begyndte Haabet at vinde Magt, at det ogsaa fremdeles vilde gaa godt.

Moder havde endnu den Glæde i sine sidste Levedage at see sine to ældste Sønner nærmere ved sig, idet Ferdinand i Sommeren 1854 blev kaldet til Præst i Høietostrup, og Peter ved Paaske 1855 til Sognepræst ved Frelsers Kirke paa Christianshavn. Forinden Peter brød op fra Slotsbjergby, feirede han og Augusta der deres Sølvbryllup d. 3die Juni 1855. Farmoder, de i Sjælland boende Brødre, Broder Nikolais Datter Hanne, som nylig var bleven gift med Konsul Hartmann, en stor Del af den Mantheyske Familie og nogle andre Venner vare reiste ud til den Fest og tilbragte en efter Alles Sigende saare behagelig Dag med hverandre.

Nu havde da Moder faaet sin ældste Son til sin Sognepræst, hendes Frygt for at han muligvis skulde

komme til at græmme sig ved at maatte prædike for tomme Stole, var forsvundet ved at see den talrige Tilstrømning af Tilhørere, og hun kunde nu atter jævnlig møde som Tilhørerinde i Frelsers Kirke, hvor hun i de sidste 30 Aar kun sjeldnere havde indfundet sig, idet hun havde søgt først til Liebenbergs og Mynsters og derefter til Grundtvigs Prædikener. Med de øvrige Sønner og deres Familier kunde hun nu ofte sees; derimod maatte jeg for min Del lade det blive ved een Gang om Aaret i Forsommerens Tid at gjøre en 14 Dages Reise til Kjøbenhavn. Da jeg var der i Juni 1856, anholdt jeg hos hende om at følge tilbage med mig til Aale. Hun indvilgede deri, skjøndt ikke uden efter adskillige Overveielser, men disse Overveielser gjaldt ikke saameget hendes egen fremrykkede Alder, som snarere Marie Borchs Helbredstilstand efter den sidste Vinters alvorlige Sygdom, da Moder istedenfor selv at blive opvartet og seet tilgode, maatte overtage den Syges Opvartning og Pleie, en Gjerning, som hun havde udført med al Dygtighed og med den kjærligste Omhu.

Men alle Betænkeligheder bleve overvundne, og Reisen til Aale gik for sig. Hendes Ophold hos os i de 6 Uger bragte os megen Glæde og har givet os mange kjære Erindringer. Jeg skal saaledes nævne hendes Fornøielse over at see vor lille Nial, og Barnets besynderlige Hengivenhed for sin Farmoder. Ligeledes skal jeg nævne en af de mere fremtrædende Dage paa denne Reise, nemlig den Dag, da Tante Thomsen fra Als, der havde holdt sin Søn Emils Barn over Daaben, med det samme tog Leiligheden iagt til at besøge Aale Præste-

gaard. De to Søstre glædede sig ret ved endnu engang at samles her paa Jorden; snart skulde de mødes paa det bedre Samlingssted, hvor de, som der finde hinanden, aldrig mere adskilles.

Hjemreisen tiltraadte Moder under Ledsagelse af sin Broder Andreas, der beredvillig havde bestemt sig til at gjøre Reisen herover alene for at kunne ledsage sin Søster tilbage. De følgende Uger tilbragte hun i Høie-Tostrup, hvor hendes 81 Aars Fødselsdag høitideligholdtes; ligeledes paa Landlyst, i Broder Christians Sommerleilighed, endelig ogsaa i sit Hjem.

Det var Torsdag Formiddag d. 18de Septbr., da hun under et Besøg, hun modtog af sin Broder Andreas, og efter forresten at have befundet sig vel, fik et apoplektisk Sygdomsanfald, som yttrede sig derved, at hun begyndte at glide ned af Stolen, hvori hun havde sat sig. Broder Emil blev ufortøvet hentet; men alle menneskelige Redningsmidler vare forgjæves, og efter 8 Dages Sygeleie forlod hun os Fredagmorgen d. 26de September.

Budskabet om hendes Død var hos mig Dagen efter, Løverdagaften den 27de, og den paafølgende Mandag Aften ankom jeg til Kjøbenhavn, netop tidsnok til at kunne ledsage Kisten, hvori de havde lagt hende, fra hendes Sovekammer til en Begravelseshvælving i Frelserens Kirke, hvor den skulde henstaa indtil den paafølgende Torsdag, som var den Dag, der var bestemt til hendes Bisættelse. Grundtvig holdt Talen i Frelserens Kirke, og hendes Børnebørn, Børn, Slægtninge og en talrig Skare Venner ledsagede derefter Vognen, som kjørte hende til Familiebegravelsen i Kapellet under Frederiks

tydske Kirke, der hvor hendes Mand og adskillige af hendes Børn for mange Aar siden havde fundet deres Hvilested. Her forrettede Broder Peter Jordspaaastelsen og udtalte i faa Ord hvad der var hendes Sønners Sorg, og hvad der udgjorde deres Glæde ved Skilsmissen fra deres Moder.

Vi samlede samme Dag i Broder Peters Hus; vi have ogsaa siden oftere været samlede med hinanden. Eet Savn er der dog, vi Alle føle; men dette Savn er forenet med Ønsket om at Mindet om hende, vi havde saa kjær, maa være saa levende som muligt for os, til vort eget Livs Udgang!

Jeg har, mine kjære Brødre, efter Opfordring af Broder Emil samlet disse Træk, henhørende til vor Moders Levnetsløb, og bestemt dem til Læsning for eder, saavel som for eders Nærmeste. Det Liv, som nu er skildret, kunde, jeg indrømmer det, vel have fortjent en fyldigere og bedre Beskrivelse; men jeg gav hvad jeg havde, og maaskee der dog kunde drages den Nytte af disse fattige Omrids, at en og anden Livsomstændighed, hvis nærmere Forhold til og Forbindelse med det Øvrige maatte staa Fare for at udslettes af Erindringen, kunde opfriskes paany og vise sig i et klarere Lys, saa at den her givne Levnetsbeskrivelse, med alt hvad den mangler, dog mulig kunde blive Anledning til at den mundtlige

Meddelelse i de forestaaende Dage kom til at fremtræde i bestemtere Træk og derved gav et tydeligere Billed af hende, som vi nødig vilde at vore Efterkommere skulde glemme, og hvis ædle Liv vi ret med Glæde kunne tænke os gjentaget hos Nogen af dem, som vi efterlade os, og som skulle virke her i Verden, naar vore Dages Tal er til Ende.

